

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 11 april 1893, kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hafva, på derom hos vederbörande gjord framställning, blifvit öfverlemnade de under tiden från och med den 15 januari 1892 till och med den 14 januari 1893 i statsrådet förda protokoll, nemligen öfver:

justitiedepartementsärenden från och med den 16 januari 1892 till och med den 14 januari 1893;

justitieärenden från och med den 29 januari 1892 till och med den 12 januari 1893;

utrikesdepartementsärenden från och med den 20 januari 1892 till och med den 14 januari 1893;

landtförsvarsärenden från och med den 16 januari 1892 till och med den 14 januari 1893;

sjöförsvarsärenden från och med den 22 januari 1892 till och med den 14 januari 1893;

civil- och finansärenden från och med den 16 januari 1892 till och med den 14 januari 1893; samt

ecklesiastikärenden från och med den 22 januari 1892 till och med den 14 januari 1893.

På derom framsteld särskild begäran hafva derjemte till utskottet öfverlemnats dels protokoll öfver ecklesiastikärenden för den 20 januari

1893, angående bemyndigande för domkapitlet i Lund att utfärda fullmagt för rektorn vid allmänna läroverket i Malmö Carl Ludvig Wählin att vara lektor vid nämnda läroverk, dels ock protokoll i kommandoärenden för den 30 januari 1893 angående fastställande af nytt formulär till inskrifningsbok för värnpliktige.

Vid den, jemlikt grundlagarna, af utskottet utöfvade, numera fullgjorda granskning af dessa protokoll

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot af statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen;

hvaremot utskottet

funnit följande ärenden vara af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas, nämligen:

1:o.

Protokoll öfver finansärenden för den 28 oktober 1892, n:o 5.

Genom kungörelse den 1 november 1878 har Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med Riksdagens skrifvelse den 14 maj samma år angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, såsom villkor för åtnjutande af de i telegrafstyrelsens stat uppförda löneförmåner stadgat, bland annat, att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, eger uppbära hela lönen, men att den, som eljes undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljes pröfvas skäligt.

Af ofvannämnda protokoll har utskottet inhemtat att, sedan assistenten vid telegrafverkets centralstation i Stockholm O. A. Sidenmark hos telegrafstyrelsen anmält behovet att för fullgörande af värnpligt erhålla tjänstledighet, telegrafstyrelsen genom beslut den 10 maj 1892, med beviljande af den sökta ledigheten under viss tid, föreskrifvit, att hela det vikarien tillkommande arvodet 90 kronor i månaden skulle utgå af Sidenmarks aflöning.

Uti en till Kongl. Maj:t ingifven ansökning anhöll derefter Sidenmark om sådan ändring af nämnda beslut, att han blefve berättigad att,

med afstående af tjänstgöringspenningarna, uppbära den med tjänsten förenade lön.

Utlåtande infordrades från telegrafstyrelsen; och anförde styrelsen, att då uttrycklig föreskrift saknades angående det belopp, hvarmed aflöningen i ett fall sådant som detta borde utgå, hade styrelsen sökt hos andra statens embetsverk inhemta kännedom om de bestämmelser, som hos dem varit tillämpade, men dervid hade befunnits, att olika grundsatser följts inom olika embetsverk. För sin del hade telegrafstyrelsen icke ansett sig befogad att ådraga statsverket den utgift för tjänstens uppehållande, som en utbetalning till Sidenmark af hela lönen skulle medföra.

Jemväl från statskontoret infordrades utlåtande. Detta embetsverk upplyste, att enligt gällande utgiftsstat Sidenmark åtnjöte i lön 1,200 kronor och i tjänstgöringspenningar 400 kronor, samt anförde, hurusom fullgörandet af värnpligten visserligen vore en allmän medborgerlig skyldighet, men då det underhåll af statsmedel, som under öfningstiden värnpliktig tilldelas, vore temligen obetydligt, och tjänstledighet för fullgörandet af en så beskaffad skyldighet icke syntes vara jemförlig med de fall, då högre belopp af aflöningen än tjänstgöringspenningarna enligt i ämnet gällande föreskrifter borde af den tjänstledige till vikaries aflönande afstås, ansåg statskontoret sig böra hemställa, att Kongl. Maj:t, med ändring af öfverklagade beslutet, täcktes förklara Sidenmark böra för den tid af år 1892, hvarunder han för fullgörande af sin värnpligt åtnjöt tjänstledighet, af sin å telegrafverkets stat uppförda aflöning afstå endast tjänstgöringspenningarna.

Målet blef den 28 oktober 1892 af chefen för finansdepartementet inför Kongl. Maj:t föredraget, dervid, med afseende å hvad statskontoret anført, statsrådet hemställde, att Kongl. Maj:t måtte förklara Sidenmark böra för den tid af år 1892, hvarunder han för fullgörande af värnpligt åtnjöt tjänstledighet, af sin aflöning afstå endast tjänstgöringspenningarna samt således vara berättigad att af telegrafverkets medel återbekomma hvad han derutöfver för ifrågavarande tid såsom arvode till sin vikarie afstått; och blef denna statsrådets hemställan af Kongl. Maj:t bifallen.

Då, enligt hvad ofvan blifvit nämndt, inom skilda embetsverk olika grundsatser varit rådande i fråga om huruvida värnpliktig tjänsteman skall vara berättigad att under fullgörande af värnpligt tillgodojuta sin å embetsverkets stat uppförda lön oafkortad, men Kongl. Maj:ts ifrågavarande beslut möjligen skulle blifva vägledande för framtiden

vid afgörandet af likartade frågor, har utskottet funnit angeläget tillse, om, i brist på tydliga lagstadganden, eljest giltiga skäl förefunnits för det slut, hvartill Kongl. Maj:t kommit.

Beträffande den af statskontoret anställda jemförelsen mellan förevarande fall och de, då, enligt gällande bestämmelse, den tjenstledige kan förpligtas att afstå en del af lönen, så synes deraf icke kunna hemtas något stöd för det ifrågavarande beslutet, ty lika litet som fullgörandet af värnpligten kan sägas vara jemförligt med de åberopade fallen, lika litet torde en jemförelse vara möjlig med det lagstadgade fall, då den tjenstledige är berättigad att uppbära hela lönen.

Hvad åter det andra af statskontoret åberopade skälet angår, så enär staten genom de förmåner af dagaflöning, föda, beklädnad m. m., som under öfningstiden lemnas värnpliktig, torde i väsentlig mån hafva beredt Sidenmark ersättning för den del af hans månadsaflöning, som han af telegrafstyrelsen förpligtats afstå, har det synts utskottet som om statsverket icke bort ådragas den ytterligare kostnad, som en utbetalning till Sidenmark af hela lönen medförde.

På grund häraf och då genom den utsträckning af värnpligtigs vapenöfningar, som egt rum efter det ifrågavarande beslut gifvits, frågan om värnpliktig tjenstemans lönevilkor i fall sådana som det förevarande erhållit ökad betydelse, har utskottet ansett omförmälda regeeringsåtgärd böra komma till Riksdagens kännedom.

2:o.

Protokoll i kommandomål för armén den 30 januari 1893
angående fastställande af nytt formulär till inskrifningsbok
för värnpligtige.

Genom de förändrade stadganden i värnpligtslagen, som under den 2 december 1892 kungjorts till efterrättelse, har beväringen blifvit indelad i två linier med olika inkallelse- och tjenstgöringsvilkor samt skilda uppgifter inom härordningen, den ena, bestående af första uppbådet, som utgöres af de åtta yngsta åldersklasserna, samt den andra, sammansatt af beväringens andra uppbåd och omfattande de fyra åldersklasserna i 29—32 lefnadsåren. I princip är den personliga krigstjenstskyldigheten lika fördelad på alla samhällsklasser, men undantag finnas, och deribland är att hänföra bestämmelsen i § 34 mom. 2 värnpligtslagen, att den, som under minst två år varit inskrifven såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola, tillhör första uppbådet

under hela sin tjenstetid i beväringen. Afsigten med detta undantagsstadgande är, enligt hvad af motiveringen till nämnda lagbestämmelse framgår, att uti första uppbådet under hela deras beväringstid qvarhålla värnpligtige i allmänhet, åt hvilka staten beredt högre allmänbildning, och särskildt dem af desse, hvilka, på grund af vissa fackinsigter, erhållna uti statens högskolor — såsom läkare, veterinärer, teknici m. fl. — kunna vara af synnerlig nytta för hären.

I gällande förordning angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjenstgöring m. m. den 22 december 1892 är stadgadt, att formulär till sådan inskrifningsbok, som, jemlikt värnpligtslagen, skall för värnpliktig utfärdas, af Kongl. Maj:t fastställas i kommandoväg.

Då till utskottets kännedom kommit, att det förnyade formulär till inskrifningsbok, som numera skall lända till efterrättelse, innehåller bestämmelser, hvarigenom ofvan berörda undantagsstadgande i värnpligtslagen skulle blifvit utsträckt, har utskottet af denna omständighet funnit anledning att infordra det protokoll i kommandomål för armén, på grund hvaraf nämnda inskrifningsbok utgifvits.

Detta protokoll, hållet den 30 januari 1893 och försedt med chefs för landtförsvarsdepartementet underskrift, innehåller, att nytt formulär till inskrifningsbok skulle lända till efterrättelse samt att äldre inskrifningsböcker skulle föras med särskildt tillägg; och har till utskottet öfverlemnats ett exemplar af omförmälda formulär.

I denna inskrifningsbok är, bland andra underrättelser om gällande bestämmelser angående värnpligts- och tjenstetid, upplysning äfven lemnad om den utsträckning af tjenstetid i första uppbådet, som, på sätt ofvan är nämndt, stadgats för dem, hvilka under minst två år varit inskrifna såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola, och i en not under denna upplysning förekommer följande: »I öfverensstämmelse med inskrifningsförordningen räknas såsom sådan (statens högskola): Karolinska mediko-kirurgiska institutet, veterinärinstitutet, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan, landtbruksinstitut, skogsinstitutet, gymnastiska centralinstitutet eller sjökaptens- eller öfvermaskinistklass i navigationsskola.»

Hvad då först beträffar de stadganden uti inskrifningsförordningen, med hvilka nämnda nots innehåll skulle öfverensstämma, så torde dermed ej åsyftas andra, än §§ 127 och 128. Den först nämnda af dessa paragrafer innehåller, bland annat, att värnpliktig äfvensom den, hvilken är i värnpligtsåldern men blifvit från värnpligtens fullgörande frikallad, åligger, då han anmäler sig till inskrifning såsom studerande

vid universitet, Karolinska mediko-kirurgiska institutet, veterinärinstitutet, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan, landtbruksinstitut, skogsinstitutet eller gymnastiska centralinstitutet eller såsom elev i sjökaptens- eller öfvermaskinistklass vid navigationsskola, att inför dekanus vid vederbörlig universitetsfakultet eller rektor eller föreståndare för undervisningsanstalt, som ofvan är sagd, förete inskrifningsbok eller motsvarande, af behörig inskrifningsmyndighet utfärdad handling. Och i § 128 stadgas, att vederbörande dekaner och rektorer eller föreståndare skola årligen vid början af höstterminen låta upprätta och inom viss tid till vederbörande inskrifningsområdesbefälhafvare öfversända förteckning öfver de värnpligtige studerande eller elever, hvilka vid först nämnda tidpunkt varit vid undervisningsanstalten inskrifne under två år eller derutöfver samt icke tillförene blifvit å dylik förteckning upptagne.

Ehuruväl dessa bestämmelser i inskrifningsförrordningen äro att anse såsom en direkt följd af stadgandet i § 34 mom. 2 värnpligtslagen, då ju, dem förutan, behörig kontroll öfver de personer, å hvilka sistnämnda lagrum är tillämpligt, icke skulle kunna utföras, och ehuru utskottet icke förbisett, att, enligt den i författningen bredvid § 128 insatta rubrik, paragrafen angifves innehålla »förteckningar m. m. öfver högskoleelever», saknas dock, enligt utskottets åsigt, tillräcklig anledning till det antagande, att Kongl. Maj:t genom samma bestämmelser velat fullständiga och förtydliga § 34 mom. 2 värnpligtslagen. För att rätt uppfylla sitt ändamål måste uppenbarligen ifrågavarande bestämmelser så noggrant som möjligt uppräknade de undervisningsanstalter, från hvilka det ansetts angeläget att erhålla särskilda förteckningar; och om dervid skulle hafva upptagits flera undervisningsverk, än som med stadgandet i § 34 mom. 2 afsetts, kunde en dylik åtgärd mycket väl hafva varit föranledd af skäl, som icke stått i omedelbart samband med sistnämnda stadgande. Men äfven om i dessa bestämmelser skulle indirekt ligga ett fullständigande eller förtydligande af värnpligtslagen, så äro i allt fall bestämmelserna så affattade, att ingen torde på dem kunna grunda ett omdöme om hvad som är att hänföra till statens högskolor.

Då sålunda, enligt hvad utskottet i korthet sökt visa, inskrifningsförrordningen icke bestämmer, hvilka undervisningsanstalter skola ingripas under benämningen statens högskolor, har utskottet att tillse, i hvad mån den af Kongl. Maj:t på kommandoväg gifna förklaringen öfverensstämmer med § 34 mom. 2 värnpligtslagen.

I proposition till 1890 års Riksdag föreslog Kongl. Maj:t ett tillägg

till § 34 värnpligtslagen i enahanda syfte, som det hvilket innefattas i nu gällande 2 mom. af samma §. Ut i det anförande till statsrådsprotokollet, som finnes bilagdt nämnda proposition, yttrade dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet, att, om till måttstock för en högskolas jembördighet med universiteten toges den omständigheten, att i regeln maturitetsexamen utgör vilkor för inträde vid densamma och att deri meddelas undervisning, som direkt berättigar till anställning i någon af statens olika förvaltningsgrenar, så skulle de högskolor, som i fråga om utsträckt värnpligt för dem, hvilka begagna sig af undervisningen derstädes, böra med universiteten likställas, vara skogsinstitutet, Karolinska institutet, veterinärinstitutet och tekniska högskolan. I den motivering, som åtföljde förslaget till nu gällande § 34 mom. 2 värnpligtslagen, finnes icke uttaladt vare sig hvad som i allmänhet under benämningen statens högskola skall förstås, eller hvilka särskilda undervisningsverk skola under lagstadgandet inbegripas, men hvarken af hvad ofvan blifvit omförmäldt angående afsigten med detta lagstadgande, ej heller af motiveringen i öfrigt har utskottet funnit anledning till det antagande, att meningen varit att, utöfver hvad som i 1890 års lagförslag angifvits, utsträcka antalet af dem, som skulle vara underkastade paragrafens verkningar.

Emellertid har uti ifrågavarande not i inskrifningsboken stadgats, att till högskola räknas, utom de i 1890 års förslag angifna undervisningsverk, farmaceutiska institutet, landtbruksinstitut, gymnastiska centralinstitutet samt sjökaptens- eller öfvermaskinistklass i navigations-skola.

Huruvida redan farmaceutiska institutet och landtbruksinstituten äro att betrakta såsom statens högskolor, derom torde meningarne kunna antagas vara delade, men att sjökaptens- eller öfvermaskinistklass i navigationsskola icke af den allmänna uppfattningen hänföres till dylika undervisningsverk, än mindre uppfyller de vilkor, som i 1890 års lagförslag angifvas såsom måttstock på en högskola, torde icke vara något tvifvel underkastadt.

Otvifvelaktigt är det mot grundlagen stridande att, på sätt som här i fråga om värnpligtslagen skett, förklaring öfver en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag ensidigt meddelas af den ena statsmagten. I förevarande fall är emellertid ytterligare att anmärka, dels att genom den förklaring, som i inskrifningsboken meddelats, det i § 34 mom. 2 värnpligtslagen gifna undantagsstadgande blifvit i icke oväsentlig mån utsträckt, dels ock att förklaringen tillkommit på ett sätt, hvarigenom möjligheten för Riksdagen att utöfva sin kontrolle-

rande myndighet i hög grad förminskats. Ur militär synpunkt kan det vara lämpligt och nödigt och från statens synpunkt billigt, att äfven af andra än de i § 34 mom. 2 värnpligtslagen angifna samhällsmedlemmar utkräfvades ett något större mått af tjenstskyldighet, än som i allmänhet sker, men om det befunnits att detta lagstadgande ej inrymde eller ens tydligt utmärkte alla dem, som derunder borde inbegripas, så hade, såsom ock i Första Kammaren antyddes under den diskussion, som föregick antagandet af § 34 mom. 2 värnpligtslagen, förslag i ämnet bort i laga ordning underställas Riksdagens pröfning.

Stockholm den 11 april 1893.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservatloner:

af herr *Bergius*, som yttrat:

»Emot utskottets åtgärd att infordra och granska protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 20 januari 1893, angående bemyndigande för domkapitlet i Lund att utfärda fullmakt för rektorn vid allmänna läroverket i Malmö Carl Ludvig Wählin att vara lektor vid nämnda läroverk, har jag i utskottet anmält min reservation, under åberopande deraf, att efter nya representationssättets införande den praxis städse gjort sig gällande, att den konstitutionsutskottet, enligt grundlagarna, åliggande granskning af de i statsrådet förda protokoll vid hvarje riksdag omfattat tiden allenast intill samma riksdags början, och att, enligt min uppfattning, i förevarande fall icke förelegat något sådant särskildt förhållande, som kunnat utgöra giltig anledning för utskottet att utsträcka sin granskningsrätt till berörda regeringsbeslut, som tillkommit efter början af innevarande års riksdag.

Vidare har jag från utskottet varit skiljaktig deruti, att jag ansett de under 1:o och 2:o här ofvan omnämnda regeringsåtgärder icke vara af beskaffenhet, att de bort föranleda utskottet att derom hos Riksdagen göra anmälan enligt 107 § regeringsformen»;

af herrar friherre *Wrangel von Brehmer*, *Billing*, *Helander*, *Nyström* och grefve *Douglas*, som instämt med herr *Bergius*;

af herr *Alin*, som, jemte det han begärt få antecknad, att han icke deltagit i behandlingen af den första anmärkningspunkten, velat anmäla, dels att han ansett den i 2:dra punkten omförmälda regeringsåtgärden icke vara af beskaffenhet att hafva bort föranleda utskottet att derom hos Riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen, dels att han icke ansett giltig anledning förefinnas att i det fall, som i utlåtandet omförmäles, begagna den utskottet tillkommande rätt att infordra protokoll, hållet i statsrådet efter riksdagens början;

af herrar *Gustaf Berg* och *Behm*, som icke deltagit vare sig uti granskningen af protokollet öfver finansärenden för den 28 oktober 1892, n:o 5, eller uti handläggningen af ärendet om infordrandet af protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 20 januari 1893, men ansett den under punkten 2:o här ofvan omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet, att den bort föranleda utskottet att derom hos Riksdagen göra anmälan enligt 107 § regeringsformen;

af herr *von Strokirch*, som, med tillkännagifvande att han icke deltagit i behandlingen af ärendet angående infordrande af protokollet i ecklesiastikärenden för den 20 januari 1893, velat anmäla, att han icke funnit skäl hafva förekommit, som bort föranleda utskottet att om de under 1:sta och 2:dra punkterna omförmälda regeringsåtgärder hos Riksdagen göra anmälan;

af herr *Rudebeck*, som ansett den under punkten 1:o här ofvan omförmälda regeringsåtgärd icke vara af beskaffenhet att böra föranleda utskottet att derom hos Riksdagen göra anmälan enligt 107 § regeringsformen samt derjemte velat tillkännagifva, att han icke deltagit i slutliga behandlingen inom utskottet af det i memorialets 2:dra punkt anmärkta ärende;

af herr *Ljungman*;

af herrar *Johnsson*, *Bengtsson*, *Boström*, *Dahn*, *Vahlin*, *Wikstén*, *Elowson*, *Gyllensvärd* och *Hedin*, som anförde:

(Protokoll öfver landtförsvärenden den 2 december 1892, 24:o.)

Efter det stadsfullmäktige i Helsingborg till Kongl. Maj:t ingifvit en skrifvelse, deruti fullmäktige erbjudit sig att, under vilkor att till

staden Helsingborg förlades skolor från infanteriregementen, deraf från åtminstone ett skånskt infanteriregemente, till en styrka af omkring 100 man, inberäknadt underbefäl, hvaraf minst 60 man borde ständigt vara förlagda inom staden, samt att kommenderingen blefve skyldig att såsom reservmanskap tjänstgöra vid stadens brandcorps äfvensom att biträda ordningsmagten vid de tillfällen, då vederbörande myndighet kunde anse den ständiga polisen ej vara tillräcklig för ordningens upprätthållande inom staden, låta genom förändringar å och tillbyggnad till den nuvarande läroverksbyggnaden derstädes tillhandahålla kommenderingen lämpliga byggnader, hvilka dock fortfarande skulle förblifva stadens egendom, så har Kongl. Maj:t, på statsrådets tillstyrkan, på det sätt antagit stadsfullmäktiges förslag, att, derest arméförvaltningen vid anställd besigtning finner ifrågavarande byggnad vara af beskaffenhet att, sedan den blifvit på föreskrifvet sätt tillbyggd och öfriga deri afsedda förändringar verkställda, kunna såsom kasernetablissemment för en styrka af 150 man godkännas, och staden dessutom förbinder sig att bekosta den för etablissemmentet erforderliga första uppsättningen af serviser-sedlar, Kongl. Maj:t förklarat sig vilja, så snart anmälan till Kongl. Maj:t ingått, att etablissemmentet vore i det skick att af en blifvande kommendering tagas i bruk, i kommandoväg meddela erforderliga bestämmelser i syfte att en ständig militärkommendering af föreslagen styrka måtte varda, så länge etablissemmentet i nöjaktigt skick af staden Helsingborg underhålles, till nämnda stad förlagd, med skyldighet att, på sätt stadsfullmäktige ifrågasatt, tjänstgöra vid brandcorpsen och biträda ordningsmagten inom staden.

Af statsrådsprotokoll för samma dag (n:o 23) inhemtas, att sedan, med anledning af väckt fråga om förflyttning af de till första militärdistriktet hörande infanteriregementens rekryt- och korporalskolor från regementenas mötesplatser till inom militärdistriktet belägna städer, stadsfullmäktige i Malmö erbjudit sig att, under vilkor att till staden Malmö blefve året om förlagda antingen båda skånska infanteriregementenas rekryt- och korporalskolor eller åtminstone södra skånska infanteriregementets skolor, att ständiga året om vara till finnandes derstädes, för dessa kommenderingar upplåta nödig tomt och uppföra lämpliga byggnader, hvilka dock skulle förblifva stadens egendom, allt för en kostnad af 150,000 kronor, så har Kongl. Maj:t på statsrådets tillstyrkan antagit samma förslag och beslutat att, så snart byggnaderna vore i det skick, att de af en blifvande kommendering kunde tagas i bruk, i kommandoväg meddela erforderliga bestämmelser i syfte att en ständig militärkom-

mendering af ett hundra man måtte varda, så länge etablissemnet i nöjaktigt skick af staden underhålles, till nämnda stad förlagd.

De tvenne beslut, för hvilka här ofvan blifvit redogjort, öfverensstämma dels deruti, att Kongl. Maj:t utfäst att, så länge de af resp. städer erbjudna etablissemnet nöjaktigt underhållas, en ständig militärkommendering af viss styrka skall der vara förlagd, dels deruti att bestämmelser om verkställigheten häraf förklarats skola blifva meddelade i kommandoväg. Deremot förete resolutionerna den skiljaktighet att, under det den förra bifaller Helsingborgs stads ansökan, att militärkommenderingen skulle åläggas att tjenstgöra vid stadens brandcorps och biträda ordningsmagten inom staden, resolutionen å Malmö stads ansökan icke i detta afseende innehåller några bestämmelser.

Af flera skäl hafva dessa beslut synts oss anmärkningsvärda.

Dels torde det få anses för särdeles olämpligt att såsom här skett förpligta staten genom ett aftal, för hvilket ingen tidsgräns finnes bestämd. Det beror uteslutande af de städer, med hvilka aftalet ingås, att bestämma, huru länge det skall räcka, efter som statens åtagande förklarats skola gälla, så länge den andra parten i nöjaktigt skick underhåller de åt militärkommenderingarna upplåtna etablissemnet. I betraktande af de uppoffringar, städerna erbjudit, är det tydligtvis förutsett, att aftalet skall blifva gällande för en mycket lång framtid. Om det emellertid inträffar, att det från statens synpunkt finnes vara olämpligt, så skall staten genom ett åtagande af nämnda lydelse blifva underkastad en måhända dryg skadeståndsskyldighet.

Dels förefaller det ej mindre origtigt att bestämma, det de närmare föreskrifterna för det nu fattade beslutets eventuella verkställighet skola i kommandoväg meddelas, då härunder utan tvifvel kunna komma att inbegripas åtgärder, de der ej rätteligen höra till kommandomålens kategori, än det tydligen varit öfverflödigt att redan nu härom afgifva något förklarande.

Dels och slutligen kunna vi ej annat än finna den i svaret å Helsingborgs stads ansökan intagna utfästelsen, att göra militärkommenderingen till biträde åt stadens brandcorps och polis, i flera afseenden betänklig. Vi kunna ej underlåta att påpeka, att Kongl. Maj:t icke bort anse sig ega att i en sådan sak besluta utan Riksdagens hörande, samt att militärens anlitande såsom polismagt är, från synpunkten af den förras anseende bland folket och ett godt förhållande mellan den civila befolkningen och hären, en allt för otjenlig åtgärd, för att olägenheten deraf skulle kunna få anses uppvägd af

fördelen för en och annan stad af ett härigenom vunnet billigare pris för dess polisväsendes ordnande.

Ifrågavarande åtgärd och beslut synas oss så anmärkningsvärda, att de bort föranleda utskottet att göra anmälan enligt § 107 regeringsformen;

af herrar *Johnsson* och *Hedin*, som anförte:

(Protokoll öfver landtförsvarsärenden den 29 januari 1892, 8:o.)

I en till Kongl. Maj:t ingifven ansökan har regementsintendenten J. Clausén, med förmålan att han, som från och med 1868 till och med år 1887 tjenstgjort som redogörare för såväl stamtruppens som beväringens beklädnadsmedel vid Norrbottens fältjägarcorps, för sitt besvär med stamtruppens beklädnadsmedel åtnjutit stadgad ersättning, hvaremot någon ersättning ej begärts eller erhållits för de särskilda besvär med beväringens beklädnadsmedel, som föranledts af medlens insättning i bankinrättning, och med bifogande af en förteckning öfver de medel, som från 1872 till 1887 varit för beklädnadsdirektionens räkning insatta i bankinrättning samt under åberopande af § 7 i instruktionen för beklädnadsdirektionerna vid indelta roterade infanteriregementen och corpser den 23 mars 1858 och § 11 i instruktion för beväringens beklädnadsdirektioner den 22 juli 1875, anhållit, att Kongl. Maj:t måtte tillerkänna honom, Clausén, en half procent af ifrågavarande medel med 1,699 kronor 76 öre; och har Kongl. Maj:t, på statsrådets tillstyrkan, funnit skäligt att i ersättning för den tid, för hvilken ersättningsanspråken voro preskriberade, tillerkänna Clausén ett belopp af 1,699 kronor 76 öre.

Om ock den af Clausén åberopade instruktion för beväringens beklädnadsdirektionerna af den 23 mars 1858 och den 22 juli 1875 berättiga beklädnadsdirektionen att, der för verkställighet af de åtgärder, som i och för medlens fruktburgörande kunna ifrågakomma, redogöraren nödgas för utförande af direktionens uppdrag begagna främmande ombud och dervid underkastas åligganden af den beskaffenhet, att någon godtgörelse därför skäligen bör honom bestås, efter pröfning af förhållandet i hvarje särskildt fall, derom utdrag af direktionens protokoll bör räkenskapen biläggas, anordna högst en half procent å de utlånade medlen, så, enär anspråk på sådan särskild ersättning icke, såvidt handlingarna utvisa, blifvit af Clausén framställt vid redovisningens afgifvande samt direktionen således ej varit i tillfälle att, på sätt i gällande föreskrifter stadgas, pröfva i hvad mån särskild ersättning bort utgå, och nöjaktig

utredning i berörda afseende numera och efter så lång tid icke lärers kunna vinnas, samt fordringsanspråket mot statsverket är preskriberadt, hafva vi ansett, att detta ärende enligt 107 § regeringsformen bort för Riksdagen anmälas;

af herrar *Johnsson* och *Bromée*, som anförde:

(Protokoll öfver landtförsvarsärenden den 27 maj 1892, 11:o.)

Efter det sekundchefen för lifgardet till häst i en till generalbefälhafvaren i fjerde militärdistriktet aflåten skrift anhållit, att, sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 24 maj 1872 till officerscorpsen vid nämnda regemente afgiftsfritt upplåtit en plats å den kronan tillhöriga tomten n:is 1 och 4 i kvarteret Terra Nova större här i staden för uppförande derstädes på officerscorpsens egen bekostnad af en stallbyggnad af sten, och officerscorpsen för ofvan berörda ändamål låtit under åren 1878—1879 på omförmälda tomt uppföra en stallbyggnad, hvars bokförda värde, efter årligen verkställda amorteringar genom inflytande hyresafgifter, den 1 januari 1890 utgjorde 31,499 kronor 89 öre, Kongl. Maj:t täcktes, derest förflyttning af kasernetablissemnet blefve beslutad och omförmälda stallbyggnad således under den närmaste framtiden måste borttagas, i nåder bereda officerscorpsen skälig ersättning för den på byggnaden nedlagda kostnaden på det sätt, att officerare med vederlikar vid regementet måtte berättigas att för all framtid åtnjuta befrielse från den genom nådiga brefvet den 2 december 1881 föreskrifna skyldigheten att till kronan utgifva ersättning med 2 kronor i månaden för hvarje tjenstehäst, som på kronans stall blifvit insatt, samt arméförvaltningens fortifikations- och civila departement i afgifvet utlåtande anmärkt, dels att utredning ej föreläge, huruvida, derest förflyttning af lifgardets till häst kasernetablissemnet komme att beslutas, i de blifvande stallarne utrymme komme att finnas för officerarnes tjenstehästar, dels att förvaltningen icke ansåg sig kunna tillstyrka befrielse för alltid af erläggande af afgifter utan endast för den tid, att byggnaden efter hittills erlagd årlig afgift, 50 kronor för häst, blefve amorterad, dock att sådana delar af inredningen i det nuvarande officersstallet, som kunde af kronan tillgodogöras i och för stallarne i det blifvande etablissemnet må, sedan regementet deri inflyttat, af kronan utan ersättning öfvertagas; så har Kongl. Maj:t den 27 maj 1892, på tillstyrkan af statsrådet, som erinrat, att sistnämnda års Riksdag anvisat medel till uppförande af nytt kasernetablissemnet för lifgardet till häst, på det sätt bifallit

ansökningen, att officerare med vederlikar vid nämnda regemente förklarades berättigade att under 28 år, räknadt från utgången af det år, under hvilket regementet kan komma att inflytta i nytt kasern-etablissemang, åtnjuta befrielse från den genom ofvan berörda kongl. bref den 2 december 1881 stadgade ersättning för begagnande af stall-rum i kronans hus.

Genom det af sekundchefen åberopade kongl. brefvet den 24 maj 1872 har Kongl. Maj:t med anledning af officerscorpsets vid lifgardet till häst ansökan medgifvit, att 11,000 qvadratfot utaf den intill Styr-mansgatan gränsande delen af ofvannämnda tomt n:is 1 och 4 i kvar-teret Terra Nova större här i staden må för ifrågavarande ändamål åt officerscorpset vid lifgardet till häst afgiftsfritt upplåtas, dock med vilkor, att, i händelse den upplåtna platsen skulle i en framtid behöfva för regementets eller för annat kronans behof tagas i anspråk, bygg-naden skulle, ett år efter derom af arméförvaltningen meddelad till-sägelse, vara borttagen samt byggnadsplatsen afbröjd och planerad.

Då Kongl. Maj:t genom ifrågavarande beslut tillerkänt officers-corpset vid lifgardet till häst, utöfver den af Riksdagen för denna corps fastställda stat, en särskild, under 28 års tid utgående förmån, hafva vi yrkat, att utskottet ville om detta förhållande hos Riksdagen göra sådant tillkännagifvande, som i § 107 regeringsformen omförmäles.

Herrar *Vahlin, Ljungman, Bengtsson, Boström, Dahn, Johnsson, Wikstén, Elowson, Gyllensvärd* och *Hedin* hafva anført:

(Protokoll öfver sjöförsvarsärenden för den 26 mars 1892, 6:o.)

Med anledning af en skrifvelse från Rikets Ständer af den 22 februari 1845, i hvilken uttalas, att natura-underhållet af invalider vid Ulriksdal synts Rikets Ständer för dyrt, framlade Kongl. Maj:t i proposition af den 3 december 1847 förslag om upphörande af ifrågavarande inrätt-ning med vilkor, att dertill anslagna hemmansräntor äfvensom Invalid-husfondens samlade kapital skulle förblifva till Kongl. Maj:ts disposi-tion, då det vore angeläget att städse ega nödiga medel för att åt sådana afskedade och i behof stadde krigsmän, för hvilka invalidinrätt-ningen varit afsedd, kunna på annat sätt bereda vård och underhåll. Kongl. Maj:t ansåg äfven pensionernas belopp kunna bestämmas »på sätt i Rikets Ständers underdåniga skrifvelse jemväl blifvit föreslaget, nemligen till 200 rdr för officer, 133 rdr 16 sk. för underofficer och 80 rdr (b:co) för korporal eller soldat, hvilket sistnämnda belopp dock borde kunna förhöjas, när särskilta omständigheter dertill föranledde».

Till hvad Kongl. Maj:t föreslagit lemnade Rikets Ständer i skrifvelse af den 2 juni 1848 sitt bifall, i följd hvaraf invalidinrättningen vid Ulriksdal upplöstes.

Af Invalidhusfondens inkomster besparas numera årligen en del för mötande af ökad pensionsbehof vid krigstillfälle, en del öfverföres till Vadstena krigsmanshuskassa såsom bidrag — enligt arméförvaltningens uppgift — till förhöjd manskapspensionering, hvarförutom från fonden äfven utbetalas svärds- och svärdsmedalj-pensioner; och utgjorde dessa dispositioner för år 1891 respektive 51,928, 30,000 och 19,009 kronor. Återstående afkomst af fonden utdelas enligt Kongl. Maj:ts beslut i statsrådet till i behof stadde krigsmän, hvilka tillhört armén eller flottan; och synas således vid fördelning af dessa medel de af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer gjorda bestämmelser allt fortfarande böra ega tillämpning.

Dessa bestämmelser hafva emellertid så till vida råkat i förgätenhet, att, såsom af statsrådsprotokollen för 1892 inhemtas, de till f. d. officerare eller vederlikar lemnade understöd (till 101 personer 32,250 kronor) i medeltal uppgå till mer än 300 kronor för hvarje, under det samma understöd för menige (till 1,489 personer 23,205 kronor), i stället för minst 120 kronor till hvarje, utgå med i medeltal icke fullt 16 kronor.

Att en ej oväsentligt större del af dessa medel tillfallit officerare än manskap, synes så mycket mer anmärkningsvärdt, som de förres så väl löne- som pensionsförmåner numera borde — i likhet med hvad är fallet med öfrige statens tjenstemän — göra särskilda nådegåfvor af statens medel för dem obehöfliga; hvilket deremot icke är förhållandet med manskapet.

Då de ledamöter af konstitutionsutskottet, som ansett, att tillvägåendet vid fördelningen af Invalidhusfondens medel bort komma till Riksdagens kännedom, icke varit i tillfälle att förskaffa sig de upplysningar i en mängd enskilda fall — och, hvad särskildt varit af intresse, vidkommande de pensionerade officerare, som årligen tilldelats understöd från så väl Invalidhusfonden som Vadstena krigsmanshuskassa *) och möjligen äfven af andra medel — hvilka för en fullständig belysning af frågan varit nödiga, hafva de emellertid, för att i ett fall kunna för Riksdagen framlägga exempel på hvad med »bevekande omständigheter» kan förstås, yrkat, att herr statsrådet och chefens för sjöförsvarsdepartementet åtgärd att tillstyrka Kongl. Maj:t att tilldela före detta

*) Så t. ex. erhöill vid samma föredragning, den 26 mars 1892, en före detta öfverstelöjtnant ur Invalidhusfonden 500 och från Vadstena krigsmanshuskassa 300 kronor i understöd.

kommendören m. m. greve A. R. Cronstedt en nådegåfva af 500 kronor måtte jemlikt § 107 regeringsformen för Riksdagen anmälas.

Då, mot hvad af ingressen till anförda statsrådsprotokoll varit att förvänta, de infordrade handlingarna, hvad Cronstedt vidkommer, icke åtföljts af någon »ansökan» eller något intyg om »bevekande omständigheter», har konstitutionsutskottet af dessa handlingar icke satts i tillfälle att bedöma, i hvad mån Cronstedt varit i behof af understöd.

Enligt hvad vi på enskild väg inhemtat, var Cronstedt förlidet år uppskattad till en inkomst af 4,410 kronor för pension, 500 kronor för inkomst af enskild tjänst samt 500 kronor för särskild nådegåfva, hvarjemte Cronstedt eger och bebor egen gård i Karlskrona. Af de infordrade handlingarna upplyses deremot, att en del af det manskap, som samtidigt med Cronstedt tillerkänts understöd från Invalidhusfonden, äfven uppburit pensioner från 15 till 42 kronor, äfvensom att några åtnjöto fattigunderstöd af kommunerna och flera voro utfattiga, sjukliga, orkeslösa och ur stånd att sjelfva bidraga till sitt uppehälle.

Det torde icke behöfva påpekas, att en officer, som af staten uppbär pension till så högt belopp som 4,410 kronor och dertill kan genom eget arbete öka sina inkomster med 500 kronor, icke är likställd med sådana uttjente och i behof stadde krigsmän, »som kunnat å invalidinrättningen intagas» eller bör ifrågakomma till erhållande af ytterligare understöd af staten för att beredas nödig »vård och underhåll». Deremot äro de pensionsbelopp, som tilldelas menige, för dem icke ens tillräckliga för det nödortftigaste lifsuppehälle, och deras löneförmåner under aktiv tjänst hafva svårligen medgifvit dem att göra besparingar för ålderdomen. Det är emellertid dessa senares ändock alltid otillräckliga understöd från statens sida, som måste än mer förknappas för att lemna tillfälle till en frikostighet, som, äfven om den icke medförde denna försvårande påföljd, åtminstone i här anförda fall synes sakna alla giltiga skäl.

Herrar *Elowson, Bengtsson, Boström, Dahn, Johnsson, Wikstén, Gyllensvärd* och *Hedin* hafva anført:

(Protokoll öfver civilärenden den 27 maj 1892, n:o 4.)

Uti skrifvelse till kammarkollegium och statskontoret angående lönereglering för vissa af de till landsstaten hörande tjänster den 31 maj 1878 har Kongl. Maj:t förklarad, dels att den efter 1879 års ingång vid länsstyrelsernas kansli och kontor ifrågakommande kostnad för sådan utgående expedition, hvarför lösen icke af vederbörande

uppbures, såsom för renskrifning, tryckning af blanketter till utslag och dylikt, finge, enligt behörigen granskade räkningar, innefattande tydlig uppgift å grunden, hvarefter ersättningen beräknats, anordnas och utgå af sjetta hufvudtitelnsls förslagsanslag till »skrifmaterialier och expenser, ved m. m.», dels ock att på nådig pröfning i hvarje fall komme att bero, om, till hvad belopp och för huru lång tid särskilda anslag borde ställas till vederbörande befallningshafvandes förfogande att användas till arfvoden åt extra ordinarie länsnotarier och tillfälliga biträden.

På framställning af Konungens befallningshafvande i Jönköpings län har Kongl. Maj:t den 12 december 1879 funnit godt att af »reservationsanslaget för beredande af tillgångar till arfvoden åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden vid länsstyrelserna samt vikariatsersättning under semester för dertill berättigade tjenstemän» anvisa till disposition af bemälde befallningshafvande två tusen femhundra kronor, att tills vidare årligen utgå samt i mån af behof och emot redovisningsskyldighet användas till godtgörelse åt ständiga eller tillfälliga extra biträden.

I underdånig skrifvelse den 7 januari 1888 hemställde länsstyrelsen i Jönköpings län, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder anvisa ett ytterligare anslag af ett tusen kronor att emot redovisningsskyldighet användas för aflönande af extra biträden å landskontoret, men genom nådigt bref den 8 juni samma år förklarade Kongl. Maj:t, att den underdåniga framställningen icke tillvunnit sig nådigt bifall.

Konungens befallningshafvande i Jönköpings län hade alltså dels till sitt förfogande ett bestämdt belopp af 2,500 kronor att utgå af det nyssnämnda reservationsanslaget till aflönning åt ständiga eller tillfälliga extra biträden, dels rätt att i författningssenlig ordning anlita expensmedelsanslaget.

Efter verkställd granskning af Jönköpings läns landsbok för år 1888 och landtränteriets specialräkning yrkade kammarrättens revisionsafdelnings första kontor, bland annat, att, enär, utöfver det i länsstaten för år 1888 å sjetta hufvudtiteln uppförda anslag till arfvoden åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden vid länsstyrelserna, hvilket anslag i Jönköpings län nämnda år utgått med 2,500 kronor, å samma hufvudtitelnsls anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. månadsvis enligt specificerade anordningar utbetalts till extra biträden ersättning för efter ark eller timtal utfördt skrifningsarbete åt landskansliet och åt landskontoret, men dylika ersättningar, jemlikt ofvannämnda kongl. skrifvelse den 31 maj 1878, icke finge af berörda förslagsanslag till skrifmaterialier och expenser m. m. utgå, sålunda

obehörigen utgifna belopp, sammanlagdt uppgående för skrifningsarbete åt landskansliet till 2,191 kronor 95 öre och för skrifningsarbete åt landskontoret till 2,214 kronor 70 öre, måtte till betalning fastställas med inalles 4,406 kronor 65 öre.

Sedan vederbörande föredragande, landskamreraren G. Gasslander och t. f. landskamreraren, kronofogden W. Klinghammer, öfver detta påstående sig förklarat, och revisionen derefter med påminnelser inkommit, meddelade kammarrätten utslag i målet den 24 september 1891 och yttrade dervid, att ehuru, enligt hvad förklarandena uppgifvit, större delen af de anmärkta utgifterna skulle hafva afsett renskrifning af sådana utgående expeditioner, för hvilka, jemlikt Kongl. Maj:ts skrifvelse till kammarkollegium och statskontoret angående löne-reglering för vissa af de till landsstaten hörande tjänster den 31 maj 1878, godtgörelse af ofvan omförmälda anslag till skrifmaterialier och expenser m. m. utginge, likväl, eftersom förklarandena medgifvit, att af de anmärkta utgifterna någon del utgått för skrifning af konsept, kollationering och registrering m. m., hvilka utgifter varit af beskaffenhet att desamma icke bort enligt gällande stadganden af samma anslag betalas, och då hvarken af räkenskapen kunnat inhemtas eller af förklarandena blifvit utredt, huru stor del af de anmärkta utgifterna utgått för det ena eller för det andra af ofvan angifna ändamål, funne kammarrätten skäligt att, med gillande af anmärkningen, fastställa anmärkta beloppet, fyra tusen fyra hundrasex kronor 65 öre, till betalning af landskamreraren Gasslander och t. f. landskamreraren Klinghammer sålunda, att Klinghammer, hvilken såsom föredragande undertecknat anordningarna för tre uppgifna månader, skulle ansvara för ett tusen ett hundrasextio kronor 40 öre, och Gasslander, på hvilkens föredragning de öfriga medlen utanordnats, skulle ansvara för tre tusen två hundra-fyrtiosex kronor 25 öre.

Emot detta utslag anförde Gasslander och Klinghammer hvar för sig underdåniga besvär, hvarvid de till en början, på anförda skäl, hemstälde, att Kongl. Maj:t täcktes, med undanrödjande af kammarrättens utslag, i nåder förklara, det ingen ersättningsskyldighet borde någondera af dem i detta mål åläggas. Under förutsättning emellertid att Kongl. Maj:t icke skulle finna skäl att härtill lemna bifall, hade klagandena låtit utreda, huru stor del af det utaf kammarrätten ådömda belopp, som hade utgått för annat arbete än utskrifning af utgående expeditioner. I sådant afseende hade dels landskontorets registratur och konsept blifvit med synnerlig noggrannhet genomgångna af tvenne ordinarie tjänstemän, dels ock intyg anskaffats angående beskaffenheten

af det renskrifningsarbete, för hvilket ersättning blifvit åt landskansliet af expensmedlen lemnad. Af denna utredning framginge, att af den ersättning, som obehörigen blifvit från expensmedelsanslaget utbetald, tillkommit på Gasslanders föredragning 165 kronor 62 öre och på Klinghammers föredragning 50 kronor 16 öre. Klagandena skulle sålunda i allt fall endast vara ansvarige, Gasslander för 165 kronor 62 öre och Klinghammer för 50 kronor 16 öre, hvaremot kammarrättens utslag i öfrigt torde böra undanrödjas. Efter att hafva framhållit, hurusom de icke saknat anledning förmoda, att ifrågavarande utgifter bort af expensmedlen gäldas, hemställde klagandena hvar för sig, att, för den händelse de skulle kännas skyldige återgälda omförmälda belopp, respektive 165 kronor 62 öre och 50 kronor 16 öre, Kongl. Maj:t täcktes i nåder förklara, att dessa belopp skulle dem godtgöras af besparingarna å anslaget till extra biträden åt länsstyrelserna. Derest Kongl. Maj:t icke heller skulle finna skäl lemna bifall till sistnämnda hemställan, anhöllo de, att Kongl. Maj:t täcktes af nåd eftergifva beloppen.

I sin med anledning af besvären afgifna underdåniga förklaring anförde revisionen, att då klagandena genom de vid besvären fogade handlingar finge anses hafva åstadkommit utredning derom, att af dem till betalning ådömda summan endast tillhoppa 215 kronor 78 öre utgifvits för annat ändamål än renskrifning af ofvanomförmälda expeditioner; samt klagandena erkänt, att sistberörda belopp utgått för skrifning af konsept, kollationering och registrering m. m., hvilka utgifter varit af beskaffenhet att desamma icke bort enligt gällande stadganden af expensanslaget betalas, torde endast sagda 215 kronor 78 öre varda i nåder fastställda till betalning sålunda, att, enligt hvad af klagandena medgifvet blifvit, t. f. landskamreraren Klinghammer borde ansvara för 50 kronor 16 öre och landskamreraren Gasslander för 165 kronor 62 öre.

Kammarrätten, som med anledning af besvären afgaf infordradt utlåtande, åberopade härvid de skäl, hvarpå öfverklagade utslaget sig grundade.

Enligt protokoll öfver civilärenden, hållet inför Hans Kongl. Höghet Kronprinsen Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 27 maj 1892, föredrog departementschefen, statsrådet Groll i underdånighet det ifrågavarande besvärmålet, hvarvid statsrådet — då genom hvad i målet förekommit vore utredt, att af det belopp, 4,406 kronor 65 öre, som kammarrätten genom öfverklagade utslaget till betalning fastställt, »3,030 kronor 47 öre», som på föredragning af Gasslander utanordnats, och 1,110 kronor 24 öre, som utanordnats på föredragning af Kling-

hammer, afsett ersättning för renskrifning af sådana utgående expeditioner, för hvilkas utskrift godtgörelse finge jemlikt nådiga brefvet den 31 maj 1878 utgå af sjetten hufvudtitelnas anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., samt hvad anginge återstoden af det till betalning fastställda beloppet, som jemväl från nyssnämnda anslag utanordnats med 215 kronor 78 öre på Gasslanders föredragning och med 50 kronor 16 öre på Klinghammers föredragning, upplyst vore, att dermed gäldats arbeten hos länsstyrelsen af beskaffenhet att böra bekostas från reservationsanslaget till godtgörelse åt ständiga och tillfälliga extra biträden hos länsstyrelserna — tillstyrkte, att Kongl. Maj:t måtte dels befria klagandena från annan betalningsskyldighet i målet än den anmärkningsprocent, som belöpte å sistberörda två belopp, nemligen å 215 kronor 78 öre för Gasslander samt å 50 kronor 16 öre för Klinghammer, dels ock anbefalla statskontoret att godtgöra Jönköpings läns ränteri dessa två belopp med tillhopa tvåhundrasextiofem kronor 94 öre från besparingarna å omförmälda reservationsanslag.

Hvad sålunda förekommit hafva vi ansett vara af beskaffenhet att böra för Riksdagen anmälas.

Herrar *Hedin, Bengtsson, Boström, Dahn, Johnsson, Vahlin, Wikstén, Elowson* och *Gyllensvärd* hafva anförde:

(Protokoll öfver civilärenden den 16 december 1892, 48:o.)

Kongl. Maj:t har nämnde dag, på föredragning af chefen för civildepartementet, åt en kanslisekreterare i departementet beviljat tjänstledighet under år 1893 »för enskilda angelägenheter».

Statsrådsprotokollet meddelar ingenting om de skäl, som föranlett den årslånga tjänstledighetens beviljande.

Deremot inhemtas af statskalendern, att samme man åtnjutit tjänstledighet under åren 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892. Året 1893 är det sjunde af en tjänstledighet, som sålunda fått karakteren af permanens i stället för tillfällighet, af regel i stället för undantag.

Det skäl, som statsrådsprotokollet förtiger, är allmänt veterligt. Den ifrågavarande tjänstemannen har år efter år erhållit tjänstledighet för skötande af en affär, långt mera inbringande än en kanslisekreterare-tjänst.

Visserligen förutsattes i den af Riksdagen år 1878 för civildepartementets expedition fastställda lönereglering, att, utom för »sjukdom» eller »svag helsas vårdande» eller »särskilda uppdrag», tjänstledighet »för enskilda angelägenheter» kan beviljas, men bestämmelsen utvisar

också tydligt nog, att dermed afsetts *tillfälliga* och *öfvergående* omständigheter, som billigtvis kunde påkalla sistnämnda medgifvande.

Detta torde väl för öfrigt få anses vara själfklart, men till undanrödjande af hvarje tvekan i detta hänseende, om eljest en sådan vore möjlig, lärer vara nog att påminna om sådana af gammalt gällande stadganden, som t. ex. de i kongl. förordningen den 2 februari 1763, der den grundsatsen i många ordvändningar (»gode och giltige skäl», »trängande orsaker», »synnerlige skäl och orsaker», »högst trängande orsaker», »trängande nöd och tillräckliga skäl») inskärpes.

Dertill kan läggas den omständigheten, att, om tjänstemannaverksamheten, äfven i en så underordnad och ofta, men icke alltid, i fråga om arbetets art litet fordrande tjänstebefattning, som en kanslisekreterares, dock ej får antagas vara af den betydelselösa beskaffenhet, att ingen utveckling af tjänstemannens duglighet der kan ega rum, och om det ej heller får antagas, att han, efter en lång frånvaro från befattningen och sysselsättning med helt andra värf, kan i densamma återinträda med samma användbarhet, som han vid den långa tjänstledighetens begynnelse innehade, staten i dubbel måtto förlorar, när den dels till tjänstgöring åter mottager en person, som under en följd af år endast blifvit allt mer främmande för sina tjänsteåligganden, dels äfven på *innehafvandet* af en tjänst, hvilken han icke skött, låter pensionsrätt grundas.

I ett fall som det förevarande synes oss uppenbart, att löneregleringsbestämmelser, om hvilkas mening ingen tvekan är möjlig, bort ålägga föredragande departementschefen att icke tillstyrka den för sjunde året å rad sökta tjänstledigheten. Här finnes ej val mellan mer än tvenne tillbörliga alternativ — att antingen sköta sin tjänst eller ock söka afsked, för att utan någon kollision med de tydligaste pligter egna sig åt de »enskilda angelägenheter», af hvilkas vårdande förväntas större förmån än af en statstjänst med rundlig lön och litet arbete.

Herrar *Hedin*, *Johnsson* och *Elowson* hafva anförst:

(Protokoll öfver ecklesiastikärenden den 10 juni 1892, 33:o.)

Af detta prokoll inhemtas, att aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner »efter aftal med departementets byrå för folkskoleärenden» besörjt utgifningen af en ny upplaga — den nionde — af Läsebok för folkskolan, utarbetad utaf en af Kongl. Maj:t förordnad komité, för hvilken kostnaden, enligt statsverkspropositionen till innevarande Riksdag, uppgått till 6,608 kronor 60 öre.

Genom kontrakt den 20 oktober 1890, undertecknad: »A. von Kru-

senstjerna enligt uppdrag af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet. — För aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner: G. B. A. Holm», öfverläts åt nämnda bolag för tiden till och med år 1902 att af trycket utgifva och till ett då för de till stereotypering färdiga afdelningarna bestämdt pris försälja Läsebok för folkskolan. Genom tilläggskontrakt den 2 juni 1892, undertecknad: »Carl Kastman enligt uppdrag af chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet. För aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner: G. B. A. Holm», har ej blott det föregående kontraktet fullständigats med hänsyn till de dåmera tryckfärdiga fyra sista afdelningarna af läseboken, utan derjemte åt bolaget tillerkänts *uteslutande rätt*, under ofvan sagda kontraktstid, att utgifva Läsebok för folkskolan och tillgodogöra sig all inkomst af detta förlag.

Af protokollets ordalag framgår, att det icke är Kongl. Maj:t, som fattat beslut om upplåtande åt aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner af det på dels 10 dels 12 år meddelade monopolet å utgifvande af Läsebok för folkskolan, utan att beslutet fattats af chefen för ecklesiastikdepartementet. Väl heter det i departementschefens anförande till nämnda statsrådsprotokoll, att bolaget besörjt bokens utgifvande »efter aftal med departementets byrå för folkskoleärenden». Men en departementsbyrå intager, som en hvar vet, icke en sådan ställning inom statsförvaltningen, att den eger en sådan befogenhet; och för öfrigt upplysa de åberopade kontrakten, att det är »enligt uppdrag» af departementschefen, som en byråtjensteman undertecknat dem. Någon förflyttning af ansvaret för åtgärden till byrån eller fördelning deraf på departementschefen och byrån eger således lika liten faktisk anledning som rättslig grund.

Vi hafva funnit synnerligen anmärkningsvärdt, att ett regeringsärende, och detta af långt större betydelse än ett ganska stort antal af dem, om hvilka Kongl. Maj:t enligt regeringsformens föreskrift besluter i statsrådet, blifvit undandraget Kongl. Maj:ts pröfning och beslut samt af en af Konungens rådgifvare afgjordt, ehuru enligt grundlagens uttryckliga och otvetydiga bud Konungens rådgifvare icke ega någon beslutanderätt.

Med grundlagens föreskrift, att i hvarje regeringsåtgärd — endast med ett vilkorligt undantag för kommandomål — beslutet skall tagas till protokoll, sammanhänga på det närmaste bestämmelserna om sättet att göra gällande Konungens rådgifvares grundlagsenliga ansvar. Konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokollen är i regel en förutsättning för möjligheten att tillämpa detta ansvar. Äfven från denna synpunkt har chefens för ecklesiastikdepartementet vidtagna åtgärd.

hvarigenom afgörandet af ett regeringsärende undandragits Kongl. Maj:t, synts oss böra af konstitutionsutskottet hos Riksdagen anmälas.

Herrar *Vahlin, Bengtsson, Johnsson, Wikstén, Elowson, Gyllensvärd, Hedén* och *Wallmark* hafva slutligen yttrat:

(Protokoll öfver ecklesiastikärenden för den 30 januari 1893, 39:o.)

I en till Kongl. Maj:t ingifven skrift hade rektorn vid högre allmänna läroverket i Malmö Carl Ludvig Wählin anhållit, att Kongl. Maj:t måtte, för att bereda honom rätt till pension, vid då uppkommen ledighet af en lektorsbefattning vid högre allmänna läroverket i Malmö, förklara honom för lektor derstädes med rätt till lön i högsta lönegraden.

På herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet tillstyrkan tacktes Kongl. Maj:t bemyndiga domkapitlet i Lund att för Wählin utfärda fullmakt såsom lektor vid högre allmänna läroverket i Malmö.

Af de infordrade handlingarna i målet framgår, att Wählin, som är född den 12 maj 1819 och som bestått förberedande förhör för filosofie kandidatexamen, af Kongl. Maj:t medgifvits rätt att söka lektorsbefattningar samt efter aflagda prof år 1859 utnämnts till lektor vid högre allmänna läroverket i Lund. År 1866 förordnades Wählin till rektor vid folkskolelärareseminariet i Lund, i följd hvaraf han frånträdde innehafvande lektorsbefattning och förlorade dermed förenad pensionsrätt. År 1870 förordnades Wählin att vara rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö, hvilken befattning han allt sedan uppehållit.

I infordrad utlåtande med anledning af Wählins ansökan att af Kongl. Maj:t förklaras för lektor anför domkapitlet i Lund, att, då gällande läroverksstadga icke gifver anledning dertill, att läraretjenst vid allmänt läroverk tillsättes på sätt, som i ansökningen ifrågasatts, domkapitlet också förut afstyrkt bifall till framställning i enahanda syfte i fråga om lektors tillsättning vid högre allmänna läroverket i Helsingborg, men funne sig domkapitlet, då Kongl. Maj:t i sistnämnda fall icke fäst afseende vid domkapitlets åsigt, så mycket mindre förhindradt att nu tillstyrka bifall till ansökningen, som sökanden härigenom komme i tillfälle att erhålla pension.

År 1888 framlades af Kongl. Maj:t proposition till Riksdagen om pension af 4,000 kronor årligen åt rektor Wählin. Denna proposition afstyrktes af statsutskottet, men yrkades af tvenne reservanter derinom,

att Riksdagen skulle bevilja Wählin pension till belopp af 3,600 kronor årligen; detta yrkande bifölls af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren med 80 rösters öfvervigt godkände statsutskottets hemställan. Vid gemensam votering utföll Riksdagens beslut med 41 rösters öfvervigt i likhet med Andra Kammarens.

Under den diskussion, som med anledning af denna fråga förekom i Riksdagens Andra Kammare, framhölls, att Wählin, såsom rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö, under 18 år uppburit en så exceptionellt hög aflöning^{*)}, att han utan svårighet bort häraf kunna bespara tillräckligt för sin ålderdom; men uttalades härjemte, att då Wählin en gång vore urståndsatt att sköta innehafvande befattning — hvilket då ej kunde antagas vara förhållandet — och möjligen vore i behof, Riksdagen helt säkert ej skulle vägra honom pension.

Gällande stadga för rikets allmänna läroverk föreskrifver, att lärare-tjenst skall anslås ledig, sökandena aflägga prof och tjensten derefter tillsättas; samt »att vid lektors tillsättning bör särdeles afseende göras på den sökandes lärda förtjenster».

Af hvad här anförts framgår följande enkla sakförhållande: herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har tillstyrkt Kongl. Maj:t att fatta ett beslut, genom hvilket läroverksstadgans viktiga bestämmelse om fri täflan för vinnande af befordran suspenderats, utan att som försvar för denna undantagsåtgärd kunnat hos den derigenom gynnade påvisas framstående vetenskapliga förtjenster, utan att man vågat ens antyda, att åtgärden kunnat vara läroverket till gagn, utan endast och uteslutande för att bereda personen i fråga en pension, som Riksdagen på goda skäl förvägrat honom, men som man af uttalanden af framstående ledamöter derinom berättigadt kunnat förvänta, att den skulle bevilja, om och då behofvet deraf verkligen föreläge.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade kunnat tillstyrka Kongl. Maj:t att å nyo för Riksdagen framlägga proposition om pension åt Wählin, eller att bevilja honom tjenstledighet, men borde deremot af konstitutionel hänsyn känt sig förhindrad att tillråda Kongl. Maj:t att, genom administrativa åtgärder på sida om gällande författning, göra Riksdagens beslut i fråga om en statsutgift betydelselöst.

Ett fortgående på den af herr statsrådet nu anvisade väg skall

*) I den officiella aflöningsstatistiken (1887) upptagas samtliga rektorsbefattningen i Malmö tillslagna inkomster till 10,624,64 kronor (1886). Dessa inkomster utgöras hufvudsakligen af arrende-afgifter, 4,798 kub.-fot säd (1886), från donerade jordar (5¹¹/₂₄ mantal med ett taxeringsvärde af 281,500 kronor), hvartill kommer Hyllie vederlag 252 kub.-fot säd samt 503,31 kronor af statsmedel och 1,500 kronor hyresbidrag af kommunen. Af personer, väl bekanta med förhållandena på orten, anses emellertid dessa inkomster faktiskt uppgå till 14 å 18 tusen kronor om året.

icke vara egnadt att bibehålla och stärka det förtroende, af hvilket ett godt samarbete mellan regering och Riksdag alltid är i främsta rummet beroende — och det har varit för att lemna Riksdagen tillfälle att inlägga en allvarsam gensaga mot den uppfattning, att rikets sannskyldiga nytta skulle främjas af råd af så farlig innebörd som det, hvilket föranledt här omhandlade regeringsåtgärd, som vi ansett, att den bort komma till Riksdagens kännedom.

Herr *Samzelius* har velat anmäla, att han ej deltagit vare sig i behandlingen af frågan om infordrandet af protokoll öfver ecklesiastikärenden för den 20 januari 1893 eller i slutliga behandlingen inom utskottet af de under punkterna 1:o och 2:o omförmälda regeringsärenden.

Herr *Boström* har velat tillkännagifva, att han ej öfvervarit behandlingen inom utskottet af det i memorialets 2:dra punkt anmärkta regeringsärende.
